

LUTKOVNO
GLEDALIŠČE
MARIBOR

KO JE ŠLEMIL
ŠEL V VARŠAVO

ISMAEL BASHEVIS SINGER

KO JE ŠLEMIL ŠEL V VARŠAVO

ISRAEL BASHEVIS SINGER

REŽISERKA *Jelena Sitar Cvetko*

IGRALCI *Miha Bezeljak, Aja Kobe in Danilo Trstenjak*

PREVAJALKA *Savina Zwitter*

AVTOR LIKOVNE PODOBE *Svjetlan Junaković*

OBLIKOVALKA LUTK *Darka Erdelji*

AVTOR GLASBE *Igor Cvetko*

DRAMATURGINJA *Katarina Klančnik Kocutar*

LEKTORICA *Metka Damjan*

OBLIKOVALEC SVETLOBE IN TEHNIČNI MOJSTER PREDSTAVE *Miljenko Knezoci*

AVTOR POSLIKAVE LUTK IN SCENSKIH ELEMENTOV *Svjetlan Junaković*

LUTKOVNA TEHNOLOGA IN IZDELOVALCA LUTK *Mirko Černić in*

Slavko Rakuša Slavinec

IZDELOVALEC SCENSKIH ELEMENTOV *Branko Caserman*

OBLIKOVALKA KOSTUMOV *Maja Švigelj*

PREMIERA: MALA DVORANA, 3. 11. 2011

KO JE ŠLEMIL ŠEL V VARŠAVO je pretanjena zgodba o nenavadnem možu in njegovih sanjah. V predzgodbi izvemo, da Šlemil ni od nekdaj lenuh in zaspanec, ki doma čuva otroke, žena pa prodaja na tržnici. Nekoč sta bila z gospo Šlemilovo kar ugledna meščana, potem pa je Šlemil za nespametne nakupe zapravil ženino dediščino in zdaj za zapečkom razmišlja o širnem svetu, predvsem pa o slavni Varšavi – velikem mestu. Nekega dne se odloči in se odpravi tja. Mlajši otroci čuvajo starejše, on pa jo mahne peš proti Varšavi. Na poti ga premaga utrujenost. Preden zaspi, zasuče čevlje v tisto smer, v katero mora nadaljevati pot. Premeteni kovač to opazi in mu jo zagode. Čevlje obrne spet nazaj proti Hevmu. Šlemil se tako nevede vrne v Hevm. Ki pa ni prvi Hevm, iz katerega se je odpravil, pač pa drugi Hevm. To dejstvo nam pred očmi razgrne vso pisano resničnost Hevma – mesta norcev. Žena in otroci jočejo, ker se je Šlemilu zmešalo, meščani se mu smejejo, mestni modreci pa zgodbo nadvse imenitno razrešijo.

Vsakdo najde v Hevmu svoj kos resničnosti, svojo mero smeha in čudenja. Šlemil je slehernik, njegova žena zleze pod kožo ženskam, otroci so otroško zvedavi, radoživi in povsod jih je polno, modreci so imenitni in morda že za spoznanje preveč modri, meščani so radovedni, privoščljivi ali sočutni, predvsem pa imajo vsak svojo razlago za pojave in dogodke. Na koncu ne moremo mimo spoznanja, da je »ves svet Hevm« in mi njegovi meščani.

KATARINA KLANČNIK KOCUTAR

ISAAC BASHEVIS SINGER

je ubesedil in oživil zanimiv in nenavaden lik Šlemila. Šlemil, gospa Šlemilova, modri možje in Hevm, pa seveda Varšava, so liki in kraji Singerjeve mladosti. Pisatelj se je rodil v vasi Leoncin blizu Varšave leta 1902. Sin hasidskega rabina je rasel ob tori in drugih knjigah modrosti. Bogat svet zgodb in tradicij vasi, v kateri so živeli samo Judje, in varšavskega geta, kamor se je družina prese-

LEKTORICA, KI IMA RADA BESEDE ...

Lektorica (ženska oblika od lektor).

Sodelavec založbe, gledališča, radia, ki pregleduje, jezikovno obdeluje, ocenjuje rokopise.

Sodelavec gledališča, radia, ki skrbi za normativnost izgovarjave pri igralcih, napovedovalcih. Tako moje delo opredeljuje Slovar slovenskega knjižnega jezika.

Nives Vidrih, ena najboljših prevajalk iz češkega jezika, pa je zapisala, da loči tri kategorije lektorice (zanimivo: uporablja samo žensko obliko):

lila kasneje, je vplival nanj, da je začel pisati. Sprva v hebrejščini, pozneje pa vse do konca življenja v jidišu. Tudi ko je leta 1935 sledil starejšemu bratu, prav tako pisatelju, Israelu Joshui Singerju v Združene države Amerike in se preselil v New York, je ostal zvest svojemu maternemu jeziku. Bil je novinar pri časopisu Naprej, ki je izhajal v jidišu, in vedno svojih zgodb je najprej objavil prav tam. V svojih delih slika izgubljeni svet poljskih

~ Ena skrajnost so vsevedne lektorice, ki vehementno in nonšalantno na veliko popravljajo tekst, če je treba ali ne. Take lektorice so škodljive.

~ Druga skrajnost so pretirano spoštljive in ponižne lektorice, ki si ne upajo skoraj nič popraviti in zato slabo opravijo svoje delo.

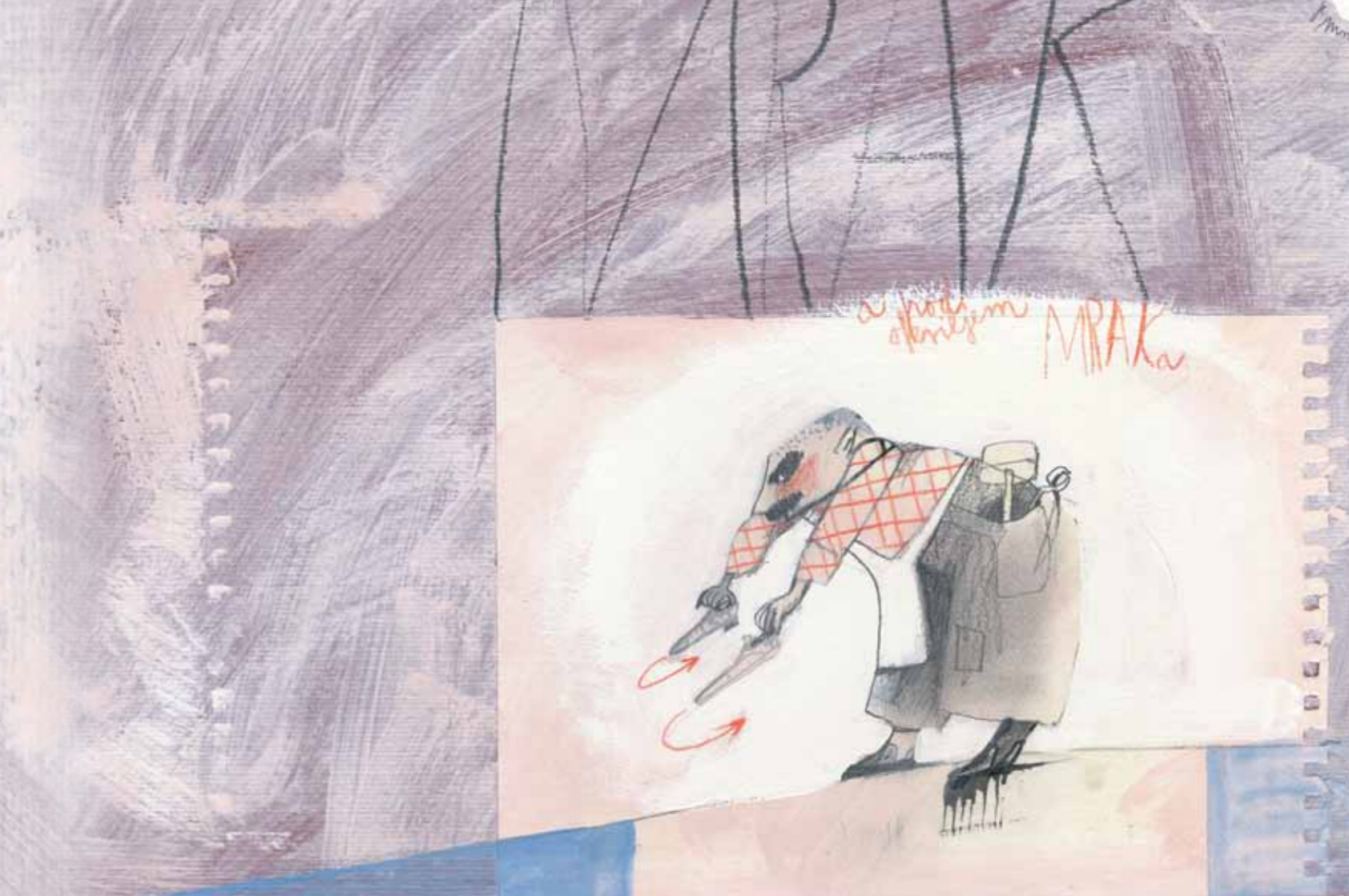
~ Idealne pa so tiste lektorice, ki pri svojem delu sodelujejo z avtorjem, se poglobijo oz. uživajo v tekst in popravljajo v skladu z njim. Tu gre za sodelovanje, ki bogati obe strani.

Judov pred drugo svetovno vojno, svet, ki ga je za vedno izbrisal holokavst. Leta 1978 je prejel Nobelovo nagrado za literaturo. Pri nas ga mlajši bralci poznajo po izvrstni zbirki zgodb Moč svetlobe, ki je izšla pri Mladinski knjigi leta 1988 (v njej je objavljena tudi naša zgodba), starejši pa po romanih Rodovina Muškat, Sovražnice, Šoša, Čarovnik iz Lublina in Mešuge. Isaac Bashevis Singer je umrl leta 1991 v Surfsideu na Floridi.

Kdo bi vedel, v katero skupino bi me postavili moji sodelavci ...

V hotenju, da bi pristala v tretji skupini, verjamem, da mora biti dobra lektorica odprtega duha in tolerantna, do jezika ljubeča, ne zatiralska, tenkočutna in pronicljiva ... In rada mora imeti besede ... In Singerjevih besed ni težko imeti rad.

METKA DAMJAN

JELENA SITAR CVETKO

Režiserka predstave o Šlemilu in njegovem življenju na lutkovnem odru

Vsaka lutkovna predstava je potovanje – potovanje za ustvarjalce predstave in potovanje za gledalce. Tokrat pa potuje tudi Šlemil, glavni junak zgodbe.

Šlemil se odpravi na enkratno življenjsko potovanje; čeprav ne pride prav daleč, to njegovo potovanje spremeni življenje njemu in tistim okrog njega. Ne le, da si morajo vsi skupaj na novo razložiti ustroj sveta, ampak se ta zanje tudi dejansko spremeni. Šlemil se odpravi iz svojega Hevma v Varšavo, za katero je slišal, da je lepo mesto. Potem ko mu zasukajo čevlje v drugo smer in ga tako pošljejo nazaj domov, pride nazaj, prepričan da je šel naprej ...

Zgodba je preprosta in duhovita in vredna peresa Nobelovega nagrajenca.

Literarni junak Šlemil je na svoj način omejen, a prav njegova omejenost mu omogoča drugačen pogled na svet. Mislim, da je tako tudi z lutkami: njihove omejitve so hkrati tudi njihove prednosti. Zakaj bi se lutkarji odrekli vsem prednostim mimike obraza, če ne bi dobili nekaj v zameno? Recimo to, da se njihove lutke lahko ugreznejo v zemljo ali poletijo v nebo. In da lahko fizično živijo v svojih sanjah. Vse to počenjamo v naši predstavi. A najpomembnejši se mi zdi fokus. V majhno lutko se mora »stisniti« cel človek, na

majhen oder se mora stisniti ves svet. Singer napiše: »Če greš iz Hevma, prideš v Hevm, cel svet je en sam Hevm.«

Šlemil je zanimiva pojava: je lenuh in zaspanec, kakor ga opisuje avtor. Vseeno pa se odpravi v Varšavo. Je pasiven in vendar se odloči za akcijo. Singer pravi, da ni nikoli upodabljal malega človeka kot človeka – žrtve. Njegovi liki imajo stališča, razmišljajo, imajo svoj prostor ... Tudi Šlemil se zdi takšen.

Če ne bi bil tak, potem njegovo potovanje ne bi bilo nič posebnega, bilo bi pač eno od potovanj. Tisti, ki nikoli ne potuje, pa gre lahko

na enkratno potovanje. Skromen v potrebah in željah je Šlemil simpatičen kontrast omnipotentnim junakom, ki jim je vse dostopno in dovoljeno in so vzor generacijam, ki odraščajo. Šlemil je junak v chaplinovskem smislu. Oba imata črn klobuk, ponošeno obleko in luknje v čevljih. Oba imata svoje omejitve, ki ju naredijo velika.

Material za lutkovno predstavo je tokrat zgodba, ne pa dramsko besedilo.

Zgodbe nismo dramatizirali, temveč igramo prevod Singerjevega originala. Ne samo zato, ker imamo opravka z odlično literaturo, ampak tudi zato, ker je taka, kot je, ta zgodba najbolje napisana. Ekipa pa naj ji najde ustrezno odrsko življenje. Pri naši priredbi ne gre za dialogizacijo oz. dramatizacijo zgodbe, ampak za njeno animacijo. Gre za pretvorbo v vizualno, zvočno, gibno. Zlitje vseh teh elementov pa še ne pomeni dobrega re-

zultata. Zgodba mora oživeti, postati samostojno gledališko bitje, kot je samostojno bitje tudi zgodba v knjigi. Govorimo besede, ki jih je Singer napisal, kar pa še ne pomeni, da igramo Singerjevo zgodbo. Ujeti bo treba njegovega duha. Vsi, ki pri nastajanju predstave sodelujemo, skušamo to doseči (vsak na svoj način). To lahko dosežemo skupaj, a le pod pogojem, da vsak ostane sam svoj.

SVJETLAN JUNAKOVIĆ
in likovna podoba predstave

Kakšen izziv je za vas zgodba o Šlemilu?
Zgodba Isaaca Bashevisa Singerja je odlična. Ilustracija je vedno povezana s kakovostjo besedila. Boljše kot je besedilo, boljša je lahko ilustracija. Ta zgodba ima svojo filozofijo in je tudi duhovita, kar seveda vpliva na ilustracije, da sledijo duhu pripovedi.

Najpomembneje pa je, da imaš pri ustvarjanju likov svobodo. Tokrat nisem delal načrtov za lutke, pač pa ilustracije. Na podlagi mojih slik in osnutkov sta se Jelena in Darka odločili, katere vrste lutk bodo nastale oziroma kaj natančno bodo lutke premikale, da jih bodo igralci lahko animirali.

Kako je tekel postopek pri nastajanju ilustracij?

V tednu dni sem v svojo beležnico zasno-

val vse like. Najprej seveda Šlemila, ki je osrednji lik, potem pa še vse druge: gospo Šlemilovo, kovača, modre može, meščane, otroke in živali. Nato so liki dobili volumen in barvo, dobili so prostor, v katerem so zaživi. Ob likih pa so nastajala prizorišča – notranjščine, zunanjščine, prostori Šlemilovih sanj in sanjarjenj.

Koliko je bil vizualno gledano svet poljskih Judov med obema vojnama navdih za vaše delo?

Judovska kultura se mi je vedno zdela izjemno zanimiva, vendar sam nikoli ne ubiram poti realizma, ker se mi to zdi dolgočasno. Seveda so kakšni elementi prepoznavni, a na odru ustvarjamo povsem nov svet – svet Šlemila, kakor ga mi vidimo in čutimo.

Vaš osnovni »poklic« je kipar – študij kiparstva ste končali leta 1985 v Milanu. Vendar vas najbolj poznamo kot ilustratorja. Težko preštejemo knjige, ki ste jih ilustrirali, razstave vaših del in nagrade. Ste tudi edini tujec, ki je prejel Levstikovo nagrado za ilustracijo.

Najprej je bila ilustracija nekaj postranskega, ko pa sem bil študijsko v Franciji, sem spoznal svet ilustracije, vso raznolikost in možnosti, ki jih ta medij ponuja. Z ilustracijo sem se začel resno ukvarjati in ustvarjati tudi svoje lastne avtorske slikanice. Te so prevedene že v 33 jezikov, knjige z mojimi ilustracijami pa izhajajo po vsem svetu, največ v Švici in Avstriji, veliko ilustracij pa nastaja za slovenske slikanice in revije.

IGOR CVETKO
o glasbi v predstavi

Na vprašanje, kako pomemben je zvok v scenski postavitvi, si zlahka odgovorimo sami. Pritisnimo tipko za izključitev zvoka na TV-daljincu in za hip sledimo npr. filmu v tišini. Film, ob katerem smo še nekaj trenutkov prej uživali, se brez zvoka spremeni v brezizrazno sliko, mrtvo snov. Zvok (glasba) predstavo zlepi, obarva, uredi, uravnovesi, ji (do)da pomen(e), karakter. Pri lutkah še posebej. V vsaki novi lutkovni predstavi se ustvarja nov, poetičen, svojstven, virtualen in simbolni svet, kot ga ponudi uporabljeni material, njegovo preoblikovanje, gib, izraz. In v ta svet naj bi se enakovredno zlil tudi zvok. Nikoli prevladujoč in nikoli izstopajoč. Zvok, ki uredi predstavo kot celoto in postane s tem njen sestavni del.

Tipu lutkovne predstave je treba izbrati primereno glasbeno (zvočno) opremo. Zgodba o Šlemi-

lu, ki je odšel v Varšavo, kar kliče po glasbi (zvočku) v živo. Ne le zato, ker v njej nastopajo igralci, ki so to sposobni izvesti, ampak tudi zato, ker k »češki marioneti«, kar Šlemil je, kar nekako spada »živi band«. Mogoče malo razglašen, kot je »razglašeno« Šlemilovo stilizirano gibanje in njegova likovna podoba. Ta dva elementa lahko z dodatno uporabo drobnih glasbil (zvočil) naredimo še bolj prepričljiva, predstava pa s tem pridobi tudi na živosti in neposrednosti.

Pri snovanju glasbe in zvočne opreme za Šlemila sem se nekoliko naslonil na judovsko izročilo, saj iz tega koša zajema že imenitna Singerjeva zgodba, likovno pa od daleč tudi malo (za)diši po tovrstni tradiciji. Vokal in inštrumental se skozi predstavo prepletata, srečujeta in kolikor mogoče dopolnjujeta. Vse za končni občutek predstave kot celote.

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

MESTNA OBČINA MARIBOR
www.maribor.si

MARIBOR2012
Evropska prestolnica kulture

Maribor • Murska Sobota • Velenje
Ptuj • Novo mesto • Slovenj Gradec

Vse poti vodijo v ... Rim? Ne. V Hevm? Ne. Vse poti vodijo domov. Kamor koli grem in kjer koli sem, me noge vedno pripeljejo nazaj domov. Doma se mi zdi vse lepo, ne lepo – še lepše.

AJA KOBE

Znašel sem se v zelo ljubkem procesu, ki iz vseh nas vabi prefinjene, gurmanske občutke. Delamo v miru.

MIHA BEZELJAK

Ob spoznanju, da je v situacijah, v katerih se znajde Singerjev junak Šlemil, pomembneje biti svoboden, kot pa se držati pravil, in da Šlemil uspe s svojo naivnostjo, brez veliko napora, si sam zaželim biti neke vrste Šlemil – lenuh, zaspanec, za mnoge neumen, a zase dovolj pameten! Mogoče pa sem! Kako pravi pesem? "Kdor zapusti Hevm, konča v Hevmu. Kdor ostane v Hevmu, je prav gotovo v Hevmu. Vse ceste vodijo v Hevm. Ves svet je le en velik Hevm."

DANILO TRSTENJAK

FINEA

PBS.

POŠTNA BANKA SLOVENIJE, d.d.
Bančna skupina Nove Kreditne banke Maribor d.d.

Snaga
Za lepše okolje!

Nova KBM

R
RADIOMB
TV MARIBOR

clippin
1992

RADIO SI
Radio Slovenia International
for you

Gledališki list **KO JE ŠLEMIL ŠEL V VARŠAVO** / za LGM **Mojca Redjko** / urednica **Katarina Klančnik Kocutar** / lektorica **Metka Damjan**
oblikovalka **Natalia Corbillon** / ilustrator **Svetlan Junaković** / tisk **Hopa** / naklada 1000 izvodov
Maribor, november 2011 / **Lutkovno gledališče Maribor** / Vojašniški trg 2A / 2000 Maribor / Slovenija
direktorica **Mojca Redjko** / T 02 228 19 70 / E info@lg-mb.si / www.lg-mb.si